COVID-19 እና የአካል ጉዳተኛ የሰዎች መብቶች፥ መመሪያ

1. የአካል ጉዳተኞች የጠንነት መብት ላይ የ COVID-19 ተጽዕኖ ምንድነው?
2. በተቋማት ውስጥ በሚኖሩ አካል ጉዳተኞች ላይ የ COVID-19 ተጽዕኖ ምንድነው?
3. የአካል ጉዳተኞች በማህበረሰብ ውስጥ የመኖር መብት ላይ የ COVID-19 ተጽዕኖ ምንድነው?
4. COVID-19 በአካል ጉዳተኞች ሥራ ፣ ገቢ እና የኑሮ ሁኔታ ላይ ያለው ተጽዕኖ ምንድነው?
5. በአካል ጉዳተኞች የትምህርት ማግኘት መብት ለይ COVID-19 ያለው ተጽዕኖ ምንድነው?
6. የአካል ጉዳተኞች ከጥቃት የመጠበቅ መብት ላይ COVID-19 ያለው ተጽዕኖ ምንድነው?
7. የአካል ጉዳተኞች ከመጠን በላይ በተወከሉባቸው የተወሰኑ የህዝብ ቡድኖች ላይ COVID-19 የሚያሳድረው ተጽዕኖ ምንድነው?
    a. የአካል ጉዳተኛ እስረኞች
    b. በቂ መኖሪያ ቤት የሌላቸው አካል ጉዳተኞች

አጠቃላይ እይታ

የ COVID-19 ወረርሽኝ ሁሉንም የኅብረተሰብ ክፍሎች አደጋ ላይ የጣለ ቢሆንም አካል ጉዳተኞች ለ COVID-19 በሚሰጠው ምላሽ የአመለካከት ፣ የአካባቢ እና ተቋማዊ መሰናክሎች ምክንያት ተመጣጣኝ ያልሆነ ተጽዕኖ ይደረግባቸዋል፡፡

ብዙ አካል ጉዳተኞች ለቫይረሱ ተጋላጭነታቸውን በቀላሉ የሚያሳድጉ የጤና እክልሎች ቀድሞም አለባቸው፣ በበሽታው ላይ በጣም ከባድ የሕመም ምልክቶች ይታይባቸዋል ፣ ከፍ ወዳለም የሞት መጠን ይመራሉ፡፡ በ COVID-19 ቀውስ ወቅት በዕለት ተዕለት ኑሯቸው ድጋፍ ላይ የተመረኮዙ የአካል ጉዳተኞች እቤት ውስጥ የመቆየት እርምጃዎች ወቅት ራሳቸውን ችለው በሕይወት መቆየት የማይችሉ ሊሆኑ ይችላሉ፣ በተቋማት ውስጥ የሚኖሩት በተለይ ተጋላጭ ናቸው፣ በእንክብካቤ ቤቶችን እና የአእምሮ ህክምና ተቋማት ውስጥ በታየው ከፍተኛ የሞት መጠን መሰረት። የአካል ጉዳተኞች የጤና አገልግሎቶችን እና መረጃን የማግኘት እንቅፋቶች ጠንክረዋል፡፡ አካል ጉዳተኞች የኑሮ እና የገቢ ድጋፍን ለማግኘት፣ በኦንላይን(online) ላይ የትምህርት ዓይነቶች ውስጥ ለመሳተፍ እና ከአመፅ ጥበቃን ለማግኘት አክሎች እና ሌሎች መሰናክሎች አሁንም መኖራቸውን ቀጥለዋል፡፡ የተወሰኑ ቡድኖች እንደ አካል ጉዳተኞች፣ እንደ እስረኞች እና ቤት-አልባ ወይም በቂ መኖሪያ የሌላቸው የበለጠ የከፋ አደጋዎች ያጋጥሟቸዋል፡፡

የእነዚህ አደጋዎች ግንዛቤ አካል ጉዳተኞች ሚያጋጠማቸውን ያልተመጣጠነ ተጽዕኖ ሊያስቀሩ ወደሚችሉ የተሻሉ ምላሾች ይመራል፡፡ የዚ መመሪያ ዓላማዎች።

- በአካል ጉዳተኞች እና በመብቶቻቸው ላይ የወረርሽኙን ተጽኖ ግንዛቤ እንዲመጣ ማድረግ።
- በዓለም ዙሪያ ቀድሞውኑ ለተከናወኑ ተስፋ ሰጭ ልምዶች ትኩረት መስጠት።
- ለክልሎች እና ለሌሎች ባለድርሻ አካላት ቁልፍ እርምጃዎችን መለየት; እና
- የአካል ጉዳተኞችን ያካተተ መብቶችን መሠረት ያደረጉ የ COVID-19 ምላሾችን ለማረጋገጥ ተጨማሪ የትምህርት ግብዓቶችን መስጠት፡፡

1.የአካል ጉዳተኞች የጤንነት መብት ላይ የ COVID-19 ተጽዕኖ ምንድነው?

ምንም የአካል ጉዳተኞች ለ COVID-19 በጣም ተጋላጭ የሆነ ህዝቦች ቢሆኑም ተደራሽ ባልሆነ የጤና መረጃ እና አከባቢ እንዲሁም ወረርሽኙ በተከሰተበት ወቅት የጤና አጠባበቅ ተደራሽነትን በተመለከተ ልዩ ልዩ እኩይ ምግባሮች ያጋጥሟቸዋ፡፡ እነዚህ ፕሮቶኮሎች የአካል ጉዳተኞችን የኑሮ ጥራት እና ማህበራዊ እሴትን በተመለከተ በአካል ጉዳተኞች ለይ የሚደረገውን የሕክምና አድልዎ ያሳያሉ፡፡ ለምሳሌ ፣ በተወሰኑ የአካል ጉዳት ዓይነቶች ላይ በመመርኮዝ አነስተኛ ሀብቶችን ለመመደብ የትርጓሜ መመሪያዎች ፣ ለዕለት ተዕለት ኑሮ ከፍተኛ ድጋፍ ፍላጎቶች ፣ “ደካማ” ፣ “የሕክምና ስኬት” ዕድሎች ፣ እንዲሁም የቀሩት “የሕይወት ዓመታት” ይተርፋሉ፡፡ አካል ጉዳተኞች እና ቤተሰቦቻቸውም የማነቃቂያ መእክቶችን ለማግኘት በጤናው ስርዓት ውስጥ ጫና ገጥሟቸዋል፡፡

አንዳንድ ተስፋ ሰጪ ልምዶች ምንድናቸው?

- በሳን ማሪኖ ሪፐብሊክ የባዮኤቲክስ ኮሚቴ በአካል ጉዳተኝነት ላይ መድልዎ እንዳይኖር የሚከለክል የ COVID-19 መመሪያን አውጥቷል፡፡ ስለሆነም ብቸኛው የምርጫ መለኪያ በሕክምናው ተገቢነት እና የተመጣጠነ መመዘኛዎች ላይ በመመርኮዝ እያንዳንዱን ሰብዓዊ ሕይወት በማክበር ትክክለኛ ህክምና መተግበር ነው፡፡ስለሆነም ብቸኛው የምርጫ መለኪያ በሕክምናው ተገቢነት እና የተመጣጠነ መመዘኛዎች ላይ በመመርኮዝ እያንዳንዱን ሰብዓዊ ሕይወት በማክበር ትክክለኛ ህክምና መተግበር ነው፡፡ እንደ ዕድሜ፣ ጾታ፣ ማህበራዊ ወይም ጎሳ ዝምድና ፣ አካል ጉዳተኝነት ያሉ ሌሎች ማንኛውም የምርጫ መመዘኛዎች ተቀባይነት የሌለውን የሰብአዊ መብት ጥሰት የሚያካትት የኑሮ ደረጃን የሚያንፀባርቅ በመሆኑ ተቀባይነት የለውም፡፡[1]

- *በዩናይትድ ስቴትስ የጤና እና የሰብአዊ አገልግሎቶች መምሪያ ለሲቪል መብቶች ጽሕፈት ቤት ባለሥልጣናት በአካል ጉዳተኝነት ላይ የተመሠረተ መድልዎን መከልከላቸውን ለማረጋገጥ ባወጣው መግለጫ* "የአካል ጉዳተኞች በተዛባ አመለካከት፣ የኑሮ ጥራት ወይም የአካል ጉዳት መኖር ወይም መቅረት ላይ በመመርኮዝ የሚሰጥ ግምት ወይም የ ዕድሜ ፍርዶች የሕክምና ምዘና ላይ በመመርኮዝ የሕክምና እንክብካቤ ሊከለከሉ አይገባም።[2] ማስታወቂያው በተጨማሪም ለአካል ጉዳተኞች የመረጃ እና የግንኙነት ተደራሽነት ማረጋገጥ፣ ከአስቸኳይ ጊዜ ምላሽ ጥረቶች ተጠቃሚ እንዲሆኑ እኩል እድል እንዲያገኙ መመሪያ ይሰጣል፣ "የአደጋው ምላሽ ስኬታማ መሆኑን እና መገለልን ለመቀነስ የሚያስችል ምክንያታዊ ማረፊያዎችን ማመቻቸትንም ጨምሮ፡፡"
- *የተባበሩት አረብ ኤምሬቶች አካል ጉዳተኞችን በቤታቸው ለመመርመር ብሔራዊ መርሃ ግብር የጀመረች ሲሆን* እስከ ሚያዝያ አጋማሽ ድረስ 650,000 የ COVID-19 የአካል ጉዳተኞች ምርመራ አካሂዳለች፡፡[3]
- **በፊሊፒንስ** ውስጥ የሰብዓዊ መብቶች ኮሚሽን የጤና ኤጀንሲዎችን *ለመደገፍ ተጋላጭ ለሆኑ የህብረተሰብ* ክፍሎች ለህጻናት እና ለአካል ጉዳተኞች ጭምር መረጃ አትሟል፡፡[4]
- **በካናዳ** COVID-19 *የአካል ጉዳት አማካሪ ቡድን* አካል ጉዳተኞችን በሚመለከቱ ጉዳዮች፣ ተግዳሮቶች እና የሥርዓት ክፍተቶች እና ስትራቴጂዎች ፣ ሊወሰዱ ስለሚገቡ እርምጃዎችና ጥንቃቀዎች ለመንግሥት ለመምከር አካል ጉዳተኞችንና ተወካዮቻቸውን በማሳተፍ ትቋቋመ፡፡[5]

መንግስት እና ሌሎች ባለድርሻ አካላት ሊወስዷቸው ከሚችሏቸው ቁልፍ እርምጃዎች መካከል ምን ምን ናቸው?

- **የአካል ጉዳትን መሠረት በማድረግ የሚደረግን የህክምና ክልከላን** እንዲሁም በአካል ጉዳተኝነት፣ በድጋፍ ፍላጎቶች ደረጃ፣ በሕይወት ምዘና ጥራት ወይም በአካል ጉዳተኞች ላይ በሚደረግ ማንኛውም ዓይነት የሕክምና አድልዎ ላይ በመመርኮዝ ሕክምናን ተደራሽ እንዳያደርጉ የሚከለክሉ ድንጋጌዎችን መሰረዝ፣ እጥረት ያላቸ መገልገያ ማሽኖችን መመደብ ጨምሮ (እንደ ቬንት ሌተሮች ወይም የ ጽኑ ህሙማን ክፍል)፡፡
- የበሽታ ምልክቶችን የሚያሳዩ የአካል ጉዳተኞች **ቅድሚያ ምርመራ ማረጋገጥ፡፡**
- COVID-19 በአካል ጉዳተኞች ጤና ላይ በሚያሳድረው ተጽዕኖ ላይ **ምርምር ማድረግ፡፡**
- ተደራሽ አካባቢዎችን (ሆስፒታሎችን ፣ የሙከራ እና የኳራንቲን ተቋማትን) ማረጋገጥ ፣ እንዲሁም የጤና መረጃ እና ግንኙነቶች ተደራሽ በሆኑ ሁነቶች ፣ መንገዶች እና ቅርፀቶች መገኘትን ጨምሮ **ለሕክምና እንቅፋቶችን መለየት እና ማስወገድ፡፡**
- በወረርሺኙ ወቅት ለአካል ጉዳተኞች **ቀጣይነት ያለው የመድኃኒት አቅርቦትና ተደራሽነት ማረጋገጥ፡፡**
- አካል ጉዳተኞን በማግለል ለይ የተመሠረተ መድልዎ እንዳይከሰት ለመከላከል ለጤና ባለሙያዎችን **ስልጠናና የግንዛቤ ማስጨበጫ ማካሄድ፡፡**
- የአካል ጉዳተኞችን ሁሉ በልዩነታቸው መሰረት ምላሽ እንዲሰጡ፣ **ከ አካል ጉዳተኞች ጋር በቅርበት እ በንቃት ለሚሰሩ ሰዎች እና ድርጅቶቻቸው የማማከር አገልግሎትን መስጠት።**

ሀብቶች

- *በ COVID-19 ለይ ምንም ልዩነቶች የሉም: - "እያንዳንዱ ሰው የነፍስ አድን ጣልቃገብነቶች መብት አለው" - የተባበሩት መንግስታት ኤክስፐርቶች እንዳሉት*
- *የተባበሩት መንግስታት የአካል ጉዳተኞች መብቶች ልዩ ዘጋቢ፣ COVID-19፥ የአካል ጉዳተኞችን የሚጠብቅ ማነው?*
- *የአለም ጤና ድርጅት,በ COVID-19 ወረርሽኝ ወቅት የአካል ጉዳተኞች መካተት*

2. በተቋማት ውስጥ በሚኖሩ አካል ጉዳተኞች ላይ የ COVID-19 ተጽዕኖ ምንድነው?

COVID-19 በአእምሮ ህሙማን ተቋማት፣ በማኅበራዊ እንክብካቤ ተቋማት (ወላጅ አልባ ሕፃናት ፣ በሕጻናት ማቆያ ፣ በማገገሚያ ማዕከላት) እና በዕድሜ የገፉ ሰዎች ተቋማት ላይ ያልተመጣጠነ ተጽዕኖ እያሳደረ ሲሆን በዚህም ከፍተኛ የመያዝ እና የሞት መጠን እያስከተለ ነው፡፡ በአንዳንድ የመጀመሪያ ጥናቶች በእነዚያ ሀገሮች ውስጥ ከሚገኙት ሁሉም የ COVID-19 ሞት ከ 42% እስከ 57% የሚሆኑት በእንክብካቤ መስጫ ቤቶች ውስጥ የሚሞቱት ናቸው፡፡[6] የተቋማት ውስጥ የሚኖሩ አካል ጉዳተኞች በመሰረታዊ የጤና ችግሮች፣ በነዋሪዎች እና በሰራተኞች መካከል ማህበራዊ እርቀትን የማስፈፀም ችግር እና በሰራተኞች መተው ምክንያት በ COVID-19 የመያዝ እድላቸው ከፍተኛ ነው፡፡ በተቋማት ውስጥ የሚኖሩ አካል ጉዳተኞች ከፍተኛ የሆነ የሰው መብት ጥሰትም ይደርስባቸዋል እንደ፣ ችላ መባል፣ እንግልት፣ መገለል እና ዓመፅ የመሳሰሉ።

አንዳንድ ተስፋ ሰጪ ልምዶች ምንድናቸው?

- **በስዊዘርላንድ** እና **በስፔን** በተቋሞች ውስጥ የሚኖሩ የአካል ጉዳተኞች በተቻለ መጠን ከቤተሰቦቻቸው ጋር እንዲኖሩ ከተቋማቱ ወተዋል።
- በካናዳ ውስጥ ለተቋማዊ አሠራሮች *ቅድሚያ ምርመራ* እንዲሰጥ ከ የተወሰኑ እርምጃዎች ጋር መመሪያዎች ተሰተዋል።[7]

መንግስት እና ሌሎች ባለድርሻ አካላት ሊወስዷቸው ከሚችሏቸው ቁልፍ እርምጃዎች መካከል ምን ምን ናቸው?

- **አካል ጉዳተኞችን ከተቋማት መልቀቅ እና ማስወጣት** ከዛም በቤተሰብ እና/ወይም መደበኛ ባልሆኑ አውታረመረቦች እና በመንግስት ወይም በግል አገልግሎት ሰጭዎች የድጋፍ አገልግሎቶች አማካይነት በማህበረሰቡ ውስጥ የድጋፍ አቅርቦትን በፍጥነት ማረጋገጥ፡፡
- በጊዜያዊነት ከመጠን በላይ መጨናነቅን በመፍታት ፣ ለነዋሪዎች አካላዊ ርቀትን የሚወስዱ እርምጃዎችን ተግባራዊ በማድረግ ፣ የጉብኝት ሰዓቶችን በማሻሻል ፣ የመከላከያ መሣሪያዎችን መጠቀምን በማስገደድ እና የንፅህና አጠባበቅ ሁኔታዎችን በማሻሻል የኢንፌክሽን አደጋዎችን ለመቀነስ **በተቋማት ውስጥ ምርመራን ቅድሚያ መስጠት እና የመከላከያ እርምጃዎችን ማራመድ።**

- የመከላከያ እርምጃዎችን ለመተግበር የሰው ኃይል እና የገንዘብ ሀብትን ጨምሮ **የተቋማትን ሀብቶች ለጊዜው መጨመር።**
- **በአስቸኳዋይ ግዜ አዋጅ ወቅት በተቋማት ውስጥ የሚኖሩትን ሰዎች መብት ማረጋገጥ፣** ከብዝበዛ ነፃ የመሆን፣ ከዓመፅ እና በደል፣ ከአለማድረግ፣ ነፃ እና በእውቀት ላይ የተመሠረተ ፈቃድ የማግኘት መብትን እና የፍትህ ተደራሽነትን ጨምሮ።[8]
- **የመበተን ስልቶችን በመቀበል** እና በማጠናከር ተቋማትን በመዝጋት እና ሰዎችን ወደ ህብረተሰቡ በመመለስ እንዲሁም ለአካል ጉዳተኞች እና ለአረጋውያን ድጋፎችን እና አገልግሎቶችን በማጠናከር **በተሻለ ሁኔታ ማገገም።**

ሀብቶች

- [የአለም ጤና ድርጅትበ COVID-19 ሁኔታ ውስጥ ለረጅም ጊዜ እንክብካቤ ተቋማት የበሽታ መከላከል እና ቁጥጥር መመሪያ ፣ጊዜያዊ መመሪያ ፣ 21 ማርች 2020]
- [የአለም ጤና ድርጅት,በ COVID-19 ወረርሽኝ ወቅት የአካል ጉዳተኞች መካተት]
- [በክልል እና በዓለም አቀፍ ደረጃ የስነ-ልቦና-የአካል ጉዳተኛ ሰዎች የተሰጠ መግለጫ እና ምክሮች ከ COVID-19 ወረርሽኝ አንጻር ሲታይ፡፡]

3. የአካል ጉዳተኞች በማህበረሰብ ውስጥ የመኖር መብት ላይ የ COVID-19 ተጽዕኖ ምንድነው?

አካል ጉዳተኞች በ COVID-19 ምላሽ እርምጃዎች ምክንያት በማህበረሰቡ ውስጥ የዕለት ተዕለት ኑሯቸውን ለማከናወን ልዩ እንቅፋቶች ያጋጥሟቸዋል። በተለይም ፍላጎታቸውን ከግምት ውስጥ ሳያስገቡ በቤት ውስጥ የመቆየት እገዳዎች በራስ-ገዝ አስተዳደር ፣ በጤንነት እና በሕይወታቸው ላይ ረብሻዎችን እና አዲስ አደጋዎችን ይፈጥራሉ።[9]

በዕለት ተዕለት ኑሯቸው በሌሎች ለይ የተሞረኮዙ አካል ጉዳተኞች (በአገልግሎት አቅራቢዎች መደበኛ ድጋፍ ወይም መደበኛ ባልሆነ ድጋፍ በዘመዶቻቸው/ጓደኞቻቸው) በእንቅስቃሴ ገደቦች እና በአካላዊ እርቀት እርምጃዎች ምክኒያት ራሳቸውን ደጋፊ ያጡ ሆነው ያገኛሉ። ይህ ደሞ ምግብ፣ አስፈላጊ ዕቃዎችና መድኃኒቶችን ያለማግኘት ከፍተኛ አደጋ ላይ ሊጥላቸው ይችላል እናም እንደ የሰውነት ንጽህናን መጠበቅ፣ ምግብ ማብሰል ወይም መብላት ያሉ መሠረታዊ የእለት ተእለት እንቅስቃሴዎችን እንዳያከናውኑም ይከለክላቸዋል።

በ COVID-19 ወቅት መወሰድ ያለባቸው እርምጃዎች በተመለከተ ይፋዊ መረጃ ለሁሉም አካል ጉዳተኞች ተደራሽ በሆነ ቅርጸት በስርዓት አልተሰራጨም ወይም አይሰራጭም (ለምሳሌ፡ የምልክት ቋንቋ ትርጓሜ ፣ መግለጫ ጽሑፍ ፣ በቀላሉ የሚነበቡ ቅርጸቶች እና ወዘተ)።

በተጨማሪም፣ አንዳንድ የአካል ጉዳተኞች፣ እንደ ሥነ-ልቦናዊ ጉዳት ያለባቸው እና ኦቲዝም ሰዎች ያሉ፣ በቤት ውስጥ ጥብቅ እስርን መቋቋም አይችሉም። ሁኔታውን ለመቋቋም በቀን ውስጥ አጭር እና ጥንቃቄ ያላቸው የውጪ እንቅስቃሴዎች ቁልፍ ናቸው።

አንዳንድ ተስፋ ሰጪ ልምዶች ምንድናቸው?

- ***ፓራጓይ***[10] እና ***ፓናማ***[11] አግባብነት ያላቸው መረጃዎች ተደራሽ በሆኑ ቅርፀቶች መሰጠታቸውን የሚያረጋግጡ ስርዓቶችን ዘርግተዋል። በተመሳሳይ **የኒውዚላንድ** ጤና ጥበቃ ሚኒስቴር በምልክት ቋንቋ እና በቀላሉ ለማንበብ ቀላል የሆኑ መረጃዎችን ተደራሽ በሆኑ ቅርፀቶች ለማቅረብ የድረ-ገፁ አንድ ክፍል አለው።[12] **የሜክሲኮ** መንግስት ተመሳሳይ አሰራርን ተግብሯል።[13]
- **በአርጀንቲና**[14] የአካል ጉዳተኞች ድጋፍ ለመስጠት ድጋፍ ሰጪዎች ከእንቅስቃሴ እና የአካል ማራቅ ነፃ ተደርገዋል። የማህበረሰብ ድጋፍ አውታሮች **በኮሎምቢያ** ውስጥ ተገንብተው የአካል ጉዳተኞችን እና አረጋውያንን በሸቀጣ ሸቀጦቻቸውን እና ሌሎች ግዢዎቻቸው በመግዛት የሚደግፉ በጎ ፈቃደኛ ሠራተኞችን ቀጥረዋል።[15] እንዲሁም **በፓናማ** ውስጥ አደጋዎችን ለመቀነስ በተደረገው ጥረት ለአካል ጉዳተኞች እና ለግል ረዳቶቻቸው አስፈላጊ ግዥዎችን እንዲፈጽሙ የተወሰኑ የመከፈቻ ሰዓቶች ተመድበዋል።[16]
- የታላቋ **ዩናይትድ ኪንግደም *ዕፍ ብሪታንያ እና የሰሜን* አየርላንድ**[17] *መጀመሪያ* ላይ ጥብቅ ቤት ውስጥ የመቆየት ህጎችን በማቅለል የኦቲዝም ሰዎች እና ሌሎች አካል ጉዳተኞች ልዩ በሆነ መልኩ ወደ ውጭ እንዲወጡ የሚያስችሉ ህግን አስተዋውቀዋል። ፈረንሳይም ተመሳሳይ እርምጃዎችን አስተዋወቃለች።[18]

መንግስት እና ሌሎች ባለድርሻ አካላት ሊወሰዷቸው ከሚችሏቸው ቁልፍ እርምጃዎች መካከል ምን ምን ናቸው?

- **የ COVID-19 *ተዛማጅ* እርምጃዎች *መረጃዎችን*** በምልክት ቋንቋ አተረጓጎም፣ በመግለጫ ጽሑፍ እና በቀላሉ ለማንበብ ምቹ የሆኑ ቅርፀቶችን ጨምሮ ለአካል ጉዳተኞች ***ተደራሽ መሆኑን መረጋገጥ*** አለበት።
- እርዳታ እንዲያደርጉላቸው ሲባል **የአካል ጉዳተኞች *ረዳቶች* ከቤት-ውስጥ *እገዳዎች* ነፃ *መሆናቸውን*** ማረጋገጥ።
- **የማህበረሰብ ድጋፍ አውታሮችን** ልማት ማስተዋወቅ እና ማስተባበር እንዲሁም የመከላከያ ቁሳቁሶች ፣ መሳሪያዎች እና ምርቶች መኖራቸውን ማረጋገጥ።
- በቤት ውስጥ መቆየት እርምጃዎች ወቅት ለአካል ጉዳተኞች እና ለ ረዳቶቻቸው በሱፐር ማርኬቶች፣ በሸቀጣሸቀጦች እና በሌሎች አስፈላጊ ሱቆች ውስጥ **ቅድሚያ በመስጠት የመከፈቻ ሰዓቶችን ለማስጀመር ማቀድ።**
- ለ አካል ጉዳቶኞች ***ትርጉም ያለው ድጋፍን መደረጉን ማርጋገጥ፣*** የገንዘብ ድጎማን ማድረግ እንዲሁም ለ አካል ጉዳቶኞች ወደ ውጪ እንዲወጡ ነፃነትን መፍጠር።

ሀብቶች

- [የአለም ጤና ድርጅት,በ COVID-19 ወረርሽኝ ወቅት የአካል ጉዳተኞች መካተት]
- [UNPRPD, ILO እና ሌሎች፣ ለ COVID-19 ቀውስ የአካል ጉዳትን ያካተተ ማህበራዊ ጥበቃ ምላሽ]

4. COVID-19 በአካል ጉዳተኞች ሥራ ፣ ገቢ እና የኑሮ ሁኔታ ላይ ያለው ተጽዕኖ ምንድነው?

አካል ጉዳተኞች ከሌሎች አንጻር የመቀጠር ዕድላቸው ዝቅተኛ ሲሆን ሲቀጠሩም መደበኛ ባልሆነ ዘርፍ ውስጥ የመስማራት ዕድላቸው ከፍተኛ ነው። በዚህ ምክንያት፣ አሁን ባለው COVID-19 ዐውደ፣ ኢኮኖሚያዊ ጥንካሬያቸውን የሚቀንሰው ከሌሎች ይልቅ በሥራ ስምሪት ላይ የተመሠረተ የማኅበራዊ መድን ተደራሽነታቸው ዝቅተኛ ስለሆነ ነው። ለተቀጣሪዎች ወይም በግል ሥራ ለሚተዳደሩ፣ በሥራ ቦታ የሚገኙ መሣሪያዎችና ድጋፎች ለላ ቦታ ባለመኖራቸው ከቤት እንዳይሠሩ ሊከለክላቸው ይችላሉ፣ እናም ገቢያቸውንና ሥራቸውን የማጣት አደጋዎች የጨመሩ ይሄዳሉ። በተጨማሪም የ COVID-19 እርምጃዎች በተዘዋዋሪ የአካል ጉዳተኞችን በቤተሰብ አጠቃላይ ገቢ ላይ አሉታዊ ተጽዕኖ በማሳደር በቤተሰቦች እና አባ ወራ ላይ እንዳይሰሩ በመከልከል ተጽዕኖ ያሳድራሉ። የገቢ እጦቱ በአካል ጉዳተኞች እና በቤተሰቦቻቸው ላይ ተመጣጣኝ ያልሆነ ሸክምን ይወክላል፣ በተለምዶ ከአካል ጉዳተኝነት ጋር ተያያዥነት ላላቸው ተጨማሪ ክፍያዎች እና ወጪዎች ይጋለጣሉ (ጉዳተኛን ታሳቢ ያደረገ መኖሪያ ቤት እና መሳሪያዎች ፣ ኢጋዥ መሣሪያዎች ፣ የተወሰኑ ሸቀጦች እና አገልግሎቶች ፣ ወዘተ) ይህም በበለጠ ፍጥነት ወደ ድህነት ውስጥ ያስገባቸዋል።[19][20]

አንዳንድ ተስፋ ሰጪ ልምዶች ምንድናቸው?

- ለ COVID-19 ምላሽ ለመስጠት **ቡልጋሪያ፣ ማልታ** እና **ሊቱዌኒያ** ማህበራዊ ድጋፍ አገልግሎቶችን ለማስፋት እና አካል ጉዳተኞችን ጨምሮ ብዙ ተጠቃሚዎችን ለመሸፈን ለማህበራዊ ጥበቃ ስርዓታቸው ገንዘብ ጨምረዋል።[21]
- **በአርጀንቲና** እና **በፔሩ** የአካል ጉዳት ድጎማዎችን የሚቀበሉ ሰዎች ከ COVID-19 ቀውስ አንጻር ተጨማሪ መጠን ያገኛሉ።[22] **ፈረንሣይ** የአካል ጉዳት ድጎማ ተጠቃሚዎችን የሚደግፍ ተመሳሳይ እርምጃን ይፋ ያደረገች ሲሆን[23] **የቱኒዚያ** የአስቸኳይ ጊዜ እቅድም ዝቅተኛ ገቢ ላላቸው ቤተሰቦች፣ አካል ጉዳተኞች እና ቤት ለሌላቸው ሰዎች የገንዘብ ድጎማን ያካተተ ነው።[24]
- **ዩናይትድ ስቴትስ**[25] በዚህ ዐውደ የአካል ጉዳተኞችን የገንዘብ ሁኔታ ለማቃለል አስተዋፅዖ ሊያደርጉ የሚችሉ የግብር እፎይታ ፕሮግራሞችን አቋቁማለች።

መንግስት እና ሌሎች ባለድርሻ አካላት ሊወስዷቸው ከሚችሏቸው ቁልፍ እርምጃዎች መካከል ምን ምን ናቸው?

- ***ምንም አይነት ገቢ ለሌላቸው አካል ጉዳተኞች የገንዘብ ድጋፍ ማቅረብ*** (ለምሳሌ: የአንድ ጊዜ ድምር ክፍያዎች ፣ የግብር እፎይታ እርምጃዎች ፣ ሸቀጦች ድጎማ ፣ ወዘተ)
- ***የነበረውን የአካል ጉዳተኝነት ልዩ ጥቅምን መጨመር፣*** ተጨማሪ ወጪያቸውን ለመሸፈን ሚያስችሉ ቅድመ ክፍያዎችን ጭምሮ።
- በቅርቡ የሚያበቁን ማንኛውም አካል ጉዳተኝነት ጋር የተያያዙ መብቶችን ***በፍጥነት ማራዘም።***
- ገቢያቸው ለቀነሰባቸው የግል ሥራ ለሚሠሩ አካል ጉዳተኞች ***የገንዘብ ማካካሻ ማድረግ።***
- የአካል ጉዳተኞች ቤተሰቦቻቸው መበከልን ለመከላከል ብለው ስራ ላቆሙ ሰዎች እና በስራ እጥነት ወይም በሽተኛ ጥቅሞች ለማይደረግላቸው ሰዎች ***የገንዘብ ድጋፍ ፕሮግራሞችን*** መተግበር።
- ለአካል ጉዳተኞች አሠሪዎች ተንቀሳቅሶ ለመስራት የሚያስፈልጉ መሣሪያዎችን ለማቅረብ ***የግብር ክሬዲትን ጨምሮ የገንዘብ ድጋፍ መስጠት።***
- በቤታቸው ምግብ ለማድረስ የሎጂስቲክስ እርምጃዎችን ጨምሮ ***የምግብ አቅርቦት መርሃግብሮች*** የአካል ጉዳተኞችን ያካተቱ እና ለፍላጎታቸው ምላሽ የሚሰጡ መሆናቸውን ማረጋገጥ፡፡

ሀብቶች

- [በ COVID-19 ምላሽ ግዜ ማንኛውም አካል ጉዳተኛ ወደሁዋላ አይቀርም፣ አሁን አይደለም፣ ILO.]
- [UNPRPD, ILO እና ሌሎችም፣ የአካል ጉዳት አካታች ማህበራዊ ጥበቃ ምላሽ ለ COVID-19 ቀውስ]
- [የዓለም የገንዘብ ድርጅት፣ ለ COVID-19 የፖሊሲ ምላሾች]

5. በአካል ጉዳተኞች የትምህርት ማግኘት መብት ለይ COVID-19 ያለው ተጽዕኖ ምንድነው?

አካል ጉዳተኞች ትምህርታቸውን በማጠናቀቅ ከሌሎች አንጻር ያነሱ ናቸው፣ እናም በአጠቃላይ ከትምህርታቸው የመለጠ የተገለሉ ናቸው።[26] በ COVID-19 ምክንያት አብዛኛዎቹ ግዛቶች የአካል ጉዳተኛ ተማሪዎችን ጨምሮ ሁሉንም ተማሪዎች የሚነኩ የትምህርት ተቋማትን ለጊዜው ዘግተዋል።[27] በትምህርት ላይ የሚስተጓጎል ተፅእኖን ለመቀነስ አንዳንድ ክልሎች በርቀት የመማር ልምዶችን እየተከተሉ ይገኛሉ። በእነዚህ አጋጣሚዎች ግን የአካል ጉዳተኛ ተማሪዎች አስፈላጊ መሣሪያዎችን በማጣታቸው፣ በይነመረብ ተደራሽ ባለመሆናቸው፣ ተደራሽ ቁሳቁሶች እና በኦንላይን የትምህርት መርሃ ግብሮችን ለመከታተል የሚያስችላቸውን ድጋፍ በማጣት መሰናክሎች እያጋጠሟቸው ነው። በዚህ ምክንያት ብዙ አካል ጉዳተኛ ተማሪዎች ወደ ኋላ እየቀሩ ነው፣ በተለይም የአእምሮ ችግር ያለባቸው ተማሪዎች።

በተጨማሪም የአካል ጉዳተኛ ተማሪዎች በሌሎች መመዘኛዎች በትምህርት ቤት መዘጋት መክኒያት የት/ቤት ምግብ ያለማግኘት እና ከእኩዮቻቸው ጋር በጨዋታ እና በስፖርት ውስጥ የመሳተፍ ዕድሎችን ማጣት የመሳሰሉ አሉታዊ ተፅእኖም ጨምሮ ያጋጥማቸዋል።

አንዳንድ ተስፋ ሰጪ ልምዶች ምንድናቸው?

- **ዩናይትድ ስቴትስ ኦፍ አሜሪካ** በስራ ላይ የሚውል የፌዴራል ሕግ አካል ጉዳተኞች ግለሰብ ሕገ መመሪያ ሰጠች።[28]
- **ኢኳዶር** በቤት ውስጥ ተለይተው መቆየት ለሚፈልጉ ልጆች ትምህርትን መደገፍ ላይ ለመምህራን አስተያየቶችን ሰጠች።[29]
- **የታላቋ ብሪታንያ እና የሰሜን አየርላንድ** ወላጆች እና ተንከባካቢዎች በቤት ውስጥ እያሉ ከባድ ሀላፊነቶችን እንዴት እንደሚሻገሩ ለመምራት እና የአካል ጉዳተኛ ልጆች የትምህርት ሂደትን በተሻለ ሁኔታ ለመደገፍ እንዲረዳቸው ስርዓቶችን አቋቁመዋል እንዲሁም መረጃዎችን አሰራጭተዋል።[30]

መንግስት እና ሌሎች ባለድርሻ አካላት ሊወስዷቸው ከሚችሏቸው ቁልፍ እርምጃዎች መካከል ምን ምን ናቸው?

- ከትምህርት ቤቶች ውጭ ትምህርት በሚሰጡበት ጊዜ በግዴታዎቻቸው ወሰን እና በተለያዩ ሀብቶች ላይ ለአስተማሪዎች እና ለትምህርት ቤት ባለሥልጣናት **ግልጽ መመሪያን መስጥት።**
- ለርቀት ትምህርት የሚውል **በይነመረብ መድረሱን ማረጋገጥ እና ሶፍትዌሮች ለአካል ጉዳተኞች ተደራሽ መሆናቸውን ማረጋገጥ፣** አጋዥ መሣሪያዎችን ማቅረብ እና ተመጣጣኝ መጠለያ ማቅረብ ጭምር።
- በርቀት ትምህርት አማካኝነት ሁሉን አቀፍ ትምህርት ላይ ለመምህራን **መመሪያ ፣ ስልጠና እና ድጋፍ መስጠት።**
- የአካል ጉዳተኛ ለሆኑ ሕፃናት የመጀመሪያ ትምህርት ከወላጆች እና ተንከባካቢዎቻቸው ጋር **የጠበቀ ትብብር መፍጠር።**
- መሣሪያዎችን ለማስተካከል እና የአካል ጉዳተኛ ልጆቻቸውን የትምህርት መርሃ ግብር ለመደገፍ **ለወላጆች እና ለአሳዳጊዎች መመሪያ እና የርቀት ድጋፍ መስጠት።**
- የርቀት ትምህርትን ለመደገፍ ለአካል ጉዳተኞች **ተደራሽ እና የተጣጣሙ ቁሳቁሶችን ማዘጋጀት።**
- በተለያዩ ሚዲያዎች ለማሰራጨት ተደራሽ የሆኑ **ትምህርታዊ የኦዲዮ-ቪዥዋል ቁሳቁሶችን ማዘጋጀት።**

ሀብቶች

- [በ COVID-19 ወረርሽኝ በልጆች ላይ በተከሰተው ከባድ የአካል፣ ስሜታዊ እና ሥነ ልቦናዊ ውጤት ላይ የ CRC ኮሚቴ መግለጫ እና መንግስታት የህፃናት መብቶችን እንዲጠብቁ የተደረገ ጥሪ።]
- [UNICEF, የ COVID-19 ምላሽ: ህፃናት እና አዋቂ አካል ጉዳተኞች ግምት ውስጥ መግባት።]
- [UNESCO, የ COVID-19 ምላሽ ላይ ሚያጠነትን ድህረ ገጽ።]

6. የአካል ጉዳተኞች ከጥቃት የመጠበቅ መብት ላይ COVID-19 ያለው ተጽዕኖ ምንድነው?

አካል ጉዳተኞች በተለይ ለብቻቸው ሲገለሉ ለከፍተኛ የኃይል ጥቃት የተጋለጡ ናቸው። የአካል ጉዳተኛ ሴቶች እና ልጃገረዶች ከፍ ያለ የፆታ፣ የወሲብ፣ ከቅርብ አጋር እና የቤት ውስጥ ጥቃት ይጋፈጣሉ።[31] አካል ጉዳተኛ ሴቶች እና ልጃገረዶች ከሌሎቹ ሴቶች ጋር ብቻ ሲነፃፀሩ ሳይሆን ከፍተኛ የጥቃት አደጋዎች ሚያጋጥሟቸዋል ከአካል ጉዳተኛ ወንዶች ጋርም ሲነፃፀሩ ከፍ ያለ ጥቃት ነው ይደርስባቸዋል።[32] በ COVID-19 ዙሪያ በአካል ጉዳተኝነት እና በጾታ ላይ የተመሠረተ ጥቃትን በተመለከተ መረጃ በአሁኑ ጊዜ ባይገኝም ተሞክሮ እንደሚያሳየው በተመሳሳይ ሁኔታዎች ላይ አካል ጉዳተኞች በተለይ ሁኔት ለአደጋ ተጋላጭ ናቸው።[33]

የቤት ውስጥ ጥቃት አገልግሎቶችን እና ዕርዳታ ሪፖርት ማድረግ እንዲሁም ማግኘት በተለይ ለአካል ጉዳተኞች ፈታኝ ናቸው፣ አገልግሎቶቹ በተለምዶ አካል ጉዳተኞችን የማያካትቱ እና ተደራሽ ስለማይሆኑ። የመስመር ስልኮች መስማት ለተሳናቸው እና መስማት ተስኗቸውም ዓይነ ስውራን የሆኑ ሰዎች የትርጉም አገልግሎት የማይሰጡ ሲሆን የአደጋ ጊዜ መጠለያዎች እና አገልግሎቶችም የአካል ጉዳተኞችን ፍላጎት ለማርካት ዝግጁ አይደሉም።

አንዳንድ ተስፋ ሰጪ ልምዶች ምንድናቸው?

በፔሩ ለአካባቢ መስተዳድሮች የአካል ጉዳተኞችን በችግሮች ወቅት በስልክ፣ እና ድንገተኛ አዋጅ ከተነሳ ደሞ በአካል ተገኝተው እንዲያነጋግሩ መመሪያ ወጥቷል፣ ይህም የሃይል ጥሰት ሁኔታዎችን ለባለስልጣኖች የማሳወቅ ግዴታ እንዳለባቸው ያሳያል።[34] ከዚህ ውጭ፣ OHCHR በዚህ ዘርፍ አዳዲስ ተስፋ ሰጭ አሠራሮችን መለየት አልቻለም፣ ይህም የስጋት ደረጃን ከፍ ያደርገዋል። በርካታ ሀገሮች መስማት ለተሳናቸው ሰዎች ተደራሽ የመስመር ስልኮችን፣ የጽሑፍ መልእክት ማስተላለፍያ እና የቪዲዮ ስልክ ጥሪ አገልግሎቶችን ጨምሮ ተደራሽ ማድረጋቸውን ቀጥለዋል።[35] አንዳንድ ጥሩ ልምዶች ከዚህ በታች በተዘረዘሩት ሀብቶች ውስጥ ተለይተዋል።

መንግስት እና ሌሎች ባለድርሻ አካላት ሊወስዷቸው ከሚችሏቸው ቁልፍ እርምጃዎች መካከል ምን ምን ናቸው?

- ***የሪፖርት ማድረጊያ አሠራሮች፣ የስልክ መስመር፣ የድንገተኛ ጊዜ መጠለያዎች እና ሌሎች የእርዳታ ዓይነቶች ለአካል ጉዳተኞች ተደራሽ መሆናቸውን ያረጋግጡ ፡፡***
- የአካል ጉዳተኞችን፣ በተለይም በ ነጥሎ ማቆያ ውስጥ ለሚኖሩ ሁኔታቸውን በማህበረሰብ እና በፈቃደኝነት አውታረ መረቦች ንቁ ተሳትፎ **በማድረግ መከታተል።**
- አካል ጉዳተኞች በተለይም የአካል ጉዳተኛ ሴቶች እና ልጃገረዶች ያጋጠሟቸውን የኃይል ጥቃቶች በተመለከተ **ግንዛቤን ከፍ ማድረግ እና ስልጠና መስጠት** እናም የእኩዮች ድጋፍን ማሳደግን ጨምሮ የድጋፍ መረቦችን ማስተዋወቅ።

ሀብቶች

- [UNFPA, በጾታ ላይ የተመሠረተ ጥቃት እና ጾታዊ እና ተዋልዶ ጤና እና የሴቶች እና የአካል ጉዳተኛ ወጣቶች መብቶችን መሠረት ያደረጉ እና በጾታ ላይ ምላሽ የሚሰጡ አገልግሎቶችን ለመስጠት የሚረዱ መመሪያዎች]()
- በ COVID-19 ወቅት ዘላቂ አገልግሎቶች ለአካል ጉዳተኞች

7. የአካል ጉዳተኞች ከመጠን በላይ በተወከሉባቸው የተወሰኑ የህዝብ ቡድኖች ላይ COVID-19 የሚያሳድረው ተጽዕኖ ምንድነው?

a. የአካል ጉዳተኛ እስረኞች

አካል ጉዳተኞች በእስር ቤቱ ውስጥ በተለይም የስነ-ልቦና-ጉዳተኛ እና የአእምሮ ችግር ያለባቸው ሰዎች ከመጠን በላይ ይገኛሉ።[36] አካላዊ ርቀትን ማድረግ በማይቻልባቸው በተጨናነቁ እና ንፅህና ባልተጠበቀ ሁኔታዎች ውስጥ በበሽታው ከፍተኛ ተጋላጭነት ውስጥ በመሆናቸው በበሽታው የመያዝ ዕድላቸው ከፍተኛ ነው። በተለይም ብዙ አካል ጉዳተኞች እስረኞች በእኩዮቻቸው መደበኛ ያልሆነ ድጋፍ ምግብን ለማግኘት፣ ለመንቀሳቀስ እና ለመታጠብ የሚመረኮዙ ሲሆን በአጠቃላይ የእስር ቤቱ ጤና አገልግሎቶች ፍላጎታቸውን ለማሟላት በቂ አይደሉም።

እነዚህ ተግዳሮቶች በእስር ላይ ባሉ የአካል ጉዳተኞች ብቻ እና በወንጀል ፍትህ እና በእስር ቅጣት ስርዓቶች ውስጥ የቅድመ ምርመራ እስራት ላይ ያሉ ብቻ ሳይሆን በአሁኑ ወቅት በስደት እስር ውስጥ ያሉ የአካል ጉዳተኛ ስደተኞችን ጨምሮ በማንኛውም ዓይነት የአስተዳደር ወይም ሌላ እስር ስር ያሉ ናቸው።

አንዳንድ ተስፋ ሰጪ ልምዶች ምንድናቸው?

- **በታላቋ ብሪታንያ እና በሰሜን አየርላንድ** ውስጥ የእስር ጊዜያቸውን ለመጨረስ ሁለት ወር እና ከዛ በታች የቀራቸው እስረኞች እየተለቀቁ ይገኛሉ።[37] **በአሜሪካ** ውስጥ በርካታ ግዛቶች እስረኞችን ለቀዋል፣ ለመልቀቅ በሂደት ላይ ናቸው።[38] **በኢራን ፣ በቱርክ** እና **በኢንዶኔዥያ** ተመሳሳይ የእስረኞች መልቀቅ ተደርጓል። **በኮሎምቢያ** ራሳቸውን ችለው የመከላከያ እርምጃዎችን እንዳይተገብሩ የሚያደርጋቸው የተግባር ገደቦች ያሏቸው የአካል ጉዳተኛ ሰዎች ቀደም ሲል ከእስር ከተለቀቁት ተጠቃሚዎች መካከል ይካተታሉ።[39] በተመሳሳይ **በአርጀንቲና** ጠቅላይ ፍርድ ቤት እና የወንጀል ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት የአካል ጉዳተኞችን ከ ማረሚያ ቤት የመለቀቅ ተጠቃሚ እንደሆኑ ለይቷል።[40] **በብራዚል** በብሔራዊ የፍትህ ምክር ቤት ታዳጊ የወንጀል ስርዓት ውስጥ የሚገኙትን ጨምሮ የአካል ጉዳተኞችን ለመገምገም እና ከእስር እንዲለቀቁ የውሳኔ ሀሳብ አውጥቷል።[41]

መንግስት እና ሌሎች ባለድርሻ አካላት ሊወስዷቸው ከሚችሏቸው ቁልፍ እርምጃዎች መካከል ምን ምን ናቸው?

- **የአካል ጉዳተኞችን ጨምሮ ለአደጋ ተጋላጭ የሆኑ የእስረኞች ቡድኖችን በመለቀቅ፣ ቶሎ የመለቀቅና የቅጣት ማቅለያዎችን ወይም የመለዋወጫ ቅጣቶችን በማቃለል እና የቅድመ-ምርመራ እስር አጠቃቀምን በመቀነስ። እናም መደበኛ ባልሆኑ አውታረመረቦች** እና በመንግስት ወይም በግል አገልግሎት ሰጭዎች በኩል የገንዘብ ድጋፍ አገልግሎቶችን በፍጥነት በማህበረሰቡ ውስጥ የድጋፍ አቅርቦትን ማረጋገጥ።
- የአካል ጉዳተኛ እስረኞችን በመለየት እንዲሁም የድጋፍ፣ የምግብ፣ የውሃ እና የንፅህና አጠባበቅ ተደራሽነታቸውን በማረጋገጥ ጨምሮ የበሽታ መከላከያ ስጋቶችን ለመቀነስ በማረሚያ ቤቶች ውስጥ **የመከላከያ እርምጃዎችን ተግባራዊ ማድረግ**፤ ግዚያዊ ማቆያ ውስጥ ማስገባት እና የአካል ማራቅ እርምጃዎችን መተግበር፣ የመከላከያ መሳሪያዎችን መጠቀም እና የንፅህና አጠባበቅ ሁኔታዎችን ማሻሻል።

ሀብቶች

- [የአለም ጤና ድርጅት, በእስር ቤቶች እና በሌሎች ማቆያ ቤቶች ውስጥ COVID-19'ን መከላከል እና መቆጣጠር]()
- [የተባበሩት መንግስታት የኢንተር ኤጀንሲ ቋሚ ኮሚቴ፣ COVID-19፥ ትኩረት በ ነፃነታቸውን የተነጠቁ ሰዎች ላይ።]()

b. በቂ መኖሪያ ቤት የሌላቸው አካል ጉዳተኞች

የአካል ጉዳተኞች በተለይም የስነልቦና እና የአእምሮ ጉዳተኞችም እንዲሁ በድሃው ህዝብ መካከል በብዛት ተወክለዋል። ቤት-አልባ የአካል ጉዳተኞች እና ድንገተኛ መጠለያዎች እና መደበኛ ባልሆኑ ስፍራዎች ውስጥ የሚኖሩ ሰዎች በተለይም በተጨናነቀ የኑሮ ሁኔታ፣ የውሃ አቅርቦት እና የንፅህና አጠባበቅ እጥረት እና ቀደም ሲል በነበራቸው የጤና ሁኔታ ምክንያት ለ COVID-19 ተጋላጭ ናቸው።

የ COVID-19 ድንገተኛ አደጋ የአካል ጉዳተኞችን ጨምሮ ቤት የሌላቸው ሰዎች መጠለያ እና ድጋፍ እንዲሹ አድርጓቸዋል፣ ድንገተኛ መጠለያዎችን በማጨናነቅ እና ቫይረሱንም በማዛመድ። በአኗኗራቸው ምክንያት አካላዊ ርቀትን ማክበር የማይችሉ ሰዎች በአስቸጋሪ ሁኔታ ውስጥ ናቸው።

አንዳንድ ተስፋ ሰጪ ልምዶች ምንድናቸው?

- **በአሜሪካ** ውስጥ የመኖሪያ ቤት እጦት ምላሽ የአካል ጉዳተኝነትን ባካተቱ [ልዩ መመሪያዎች]() አማካይነት ተተግብሯል።
- **በቺሊ** መንግሥት ቤት ለሌላቸው ሰዎች በጎዳና ላይ የጤና አገልግሎት ለመስጠት የሚያደርገውን ተሳትፎ ማጠናከሩን አስታውቋል።

- **በአርጀንቲና** ውስጥ ከ 1000 በላይ አልጋዎች በአንድ ትልቅ ተቋም ውስጥ ተተክለው ከፍተኛ የሕክምና ፍላጎት ሳይኖር አካላዊ ርቀትን ለሚፈልጉ የድንገተኛ ጊዜ መጠለያ ለመስጠት ተበቅቷል።

መንግስት እና ሌሎች ባለድርሻ አካላት ሊወስዷቸው ከሚችሏቸው ቁልፍ እርምጃዎች መካከል ምን ምን ናቸው?

- **ቤት አልባ የአካል ጉዳተኞች በአክብሮት *መያዛቸውን* ማረጋገጥ** እና የመጀመሪያ ምላሽ ሰጪዎች የኃይል ጥቃት ሁኔታን ለመግታት በመግባባት ላይ **ስልጠና እና *መመሪያ*** ማግኘታቸውን ማረጋገጥ።
- ***መደበኛ* ያልሆነ ሰፈራን በግዳጅ ከማፈናቀል *መቆጠብ*፣** ይህ የቫይረሱን ስርጭት ለማፋጠን ሊያገለግል ስለሚችል። ቤት-አልባ የአካል ጉዳተኞችን ባሉበት ቦታ ይንከባከቡ እናም ደህንነቱ የተጠበቀ ተደራሽ መጠለያ በሚገኝበት ቦታ ማቅረብ።
- የኪራይ ንብረቶችን፣ ሆቴሎችን፣ የስብሰባ ማዕከሎችን እና ስታዲየሞችን፣ በቂ የንፅህና አጠባበቅ እና ትክክለኛ የኑሮ ሁኔታዎችን ጨምሮ አካላዊ ርቀትን የሚሰጡ **የተለያዩ የመጠለያ አማራጮችን ማሰስ።**
- የውሃ እና ሳኒቴሽን መገኘቱን ለማረጋገጥ የውሃ፣ ሳሙና፣ የመታጠቢያ ገንዳዎችና ሌሎች ሀብቶችን ጨምሮ **በጎዳናዎች ላይ የንፅህና አገልግሎት መስጠት።**

ሀብቶች

- *የተባበሩት መንግስታት በበቂ መኖሪያ ቤት የማግኘት መብት ላይ ልዩ ዘጋቢ ፣ COVID-19 መመሪያ፡ በቤት እጦት ለሚኖሩ ሰዎች ጥበቃ*
- *የተባበሩት መንግስታት በበቂ የመኖሪያ ቤት መብት ላይ ልዩ ዘጋቢ፣ COVID-19 መመሪያ፡ መደበኛ ያልሆነ ሰፋሪ ነዋሪዎችን መከላከል*

አጠቃላይ - ምንጮች

- *የተባበሩት መንግስታት ድርጅት ዋና ጸሐፊ የአካል ጉዳተኝነት እና ተደራሽነት ልዩ መልዕክተኛ እና CRPD ኮሚቴ፣ የጋራ መግለጫ፡ የአካል ጉዳተኞች እና COVID-19*
- ዓለም አቀፍ የአካል ጉዳት ህብረት፣ COVID-19 እና የአካል ጉዳተኞች ንቅናቄ
- *ዓለም አቀፍ የአካል ጉዳተኞች እና የልማት ጥምረት፡ የአካል ጉዳትን ያካተተ ሀብቶች ክምችት እና COVID-19*
- *ILO፣ ማንም አልተተወም፣ አሁን አይሆንም፣ መቼም አይሆንም፡ አካል ጉዳተኞች በ COVID-19 ምላሽ ወቅት*
- ክልላዊ እና ዓለም አቀፍ የስነ-ልቦና-ጉዳተኞች ድርጅቶች፣ በ COVID19 ላይ የተሰጠ መግለጫ እና የስነ-ልቦና-ጉዳተኛ የሆኑ ሰዎች ምክሮች
- *የተባበሩት መንግስታት በ COVID-19 ምላሽ ወቅት ተጋላጭ ቡድኖች ወደኋላ እንዳይቀሩ ለማረጋገጥ የሚሰራ ስራ።*
- UN ESCAP: *በ COVID -19 ምላሽ ውስጥ የአካል ጉዳት መብቶችን ማረጋገጥn እና ማካተትን ማረጋገጥ.*
- *የተባበሩት መንግስታት የኢንተር ኤጀንሲ ቋሚ ኮሚቴ፣ COVID-19፥ ትኩረት በ ነፃነታቸውን የተነጠቁ ሰዎች ላይ።*
- UNPRPD, ILO እና ሌሎችም፣ የአካል ጉዳት አካታች ማህበራዊ ጥበቃ ምላሽ ለ COVID-19 ቀውስ
- የተባበሩት መንግስታት ልዩ ሪፖርተሮች እና ገለልተኛ ባለሙያዎች ፤*በ COVID-19 መንም ልዩ ሁኔታዎች የለም: - "እያንዳንዱ ሰው የነፍስ አድን ጣልቃገብት መብት አለው"*
- *የተባበሩት መንግስታት የአካል ጉዳተኞች መብቶች ልዩ ዘጋቢ፣ COVID-19፥ የአካል ጉዳተኞችን የሚጠብቅ ማነው?*
- UNFPA, *በጾታ ላይ የተመሠረተ ጥቃት እና ጾታዊ እና ተዋልዶ ጤና እና የሴቶች እና የአካል ጉዳተኛ ወጣቶች መብቶችን መሠረት ያደረጉ እና በጾታ ላይ ምላሽ የሚሰጡ አገልግሎቶችን ለመስጠት የሚረዱ መመሪያዎች*
- UNICEF፡ COVID-19: *ህፃናትን እና አካል ጉዳተኛ አዋቂዎችን ግምት ውስጥ ማስገባት።*
- *የአለም ጤና ድርጅት,በ COVID-19 ወረርሽኝ ወቅት የአካል ጉዳተኞች መካተት*
- *የአለም ጤና ድርጅት, በ COVID-19 ሁኔታ ውስጥ የረጅም ጊዜ እንክብካቤ የበሽታ መከላከል እና ቁጥጥር መመሪያ ፤ጊዜያዊ መመሪያ ፣ 21 ማርች 2020*
- *የአለም ጤና ድርጅት, በእስር ቤቶች እና በሌሎች ማቆያ ቤቶች ውስጥ COVID-19'ን መከላከል እና መቆጣጠር*

---

[1] ይህንን ይመልከቱ http://www.sanita.sm/on-line/home/bioetica/comitato-sammarinese-di-bioetica/documents-in-english/documento2116023.html.
[2] ይህንን ይመልከት https://www.hhs.gov/sites/default/files/ocr-bulletin-3-28-20.pdf.
[3] ይህንን ይመልከቱ https://www.khaleejtimes.com/coronavirus-pandemic/combating-coronavirus-uae-launches-home-testing-programme-for-people-of-determination
[4] ይህንን ይመልከቱ https://www.facebook.com/pg/chrgovph/photos/?tab=album&album_id=2681151298668065&__tn__=-UC-R
[5]ይህንን ይመልከቱ https://www.canada.ca/en/employment-social-development/news/2020/04/backgrounder--covid-19-disability-advisory-group.html
[6] አዴሊና ኮማስ-ሄሬራ እና ጆዜባ ዛላካይን፣ አዴሊና ኮማስ-ሄሬራ እና ጆዜባ ዛላካይን በእንክብካቤ መስጫ ቤቶች ውስጥ ከ COVID-19 ወረርሽኝ ጋር የተዛመደ ሞት-ቀደምት ዓለም አቀፍ ማስረጃዎች "፣ ዓለም አቀፍ የረጅም ጊዜ እንክብካቤ ፖሊሲ አውታረመረብ ፣ 12 ኤፕሪል 2020 ፣ ገጽ 5
[7] ይህንን ይዩ http://www.health.gov.on.ca/en/pro/programs/publichealth/coronavirus/docs/2019_testing_guidance.pdf
[8] በክልል እና በዓለም አቀፍ ደረጃ የስነ-ልቦና-የአካል ጉዳተኞች ድርጅቶች የተሰጠ መግለጫ ከ COVID-19 ወረርሽኝ አንፃር ምክሮች ፣ በ https://dkmedia.s3.amazonaws.com/AA/AG/chrusp-biz/downloads/357738/COVID19-and-persons-with-psychosocial-disabilities-final_version.pdf
[9] በቻይና ወረርሽኙ የጀመረ ሰሞን፣ የአንጎል በሽተኛ የሆነ የ 16 ዓመቱ ጎረምሳ የቤተሰቡ አባላት በ ለይቶ ማቆያ በመግባታቸው ምክኒያት በድጋፍ ማጣት መክኒያት ሊሞት ችሏል።
[10] የፓራጓይ የአካል ጉዳተኝነት የትኩረት ነጥብ (SENADIS) ለመስማት የተሳናቸው ማህበረሰብ ተደራሽነትን ለሞሆን በምልክት ቋንቋ መረጃን ለማቅረብ ማህበራዊ ሚዲያውን መጠቀም ጀመረ።

[11] ይህንን ይመልከቱ SENADIS, Panamá toma medidas para la inclusión de las personas con discapacidad frente al covid-19, 3.1.

[12] ይህንን ይመልከቱ https://www.health.govt.nz/our-work/diseases-and-conditions/covid-19-novel-coronavirus/covid-19-novel-coronavirus-resources/covid-19-novel-coronavirus-new-zealand-sign-language

[13] ይህንን ይመልከቱ https://coronavirus.gob.mx.

[14] አርጀንቲና ፣ ድንጋጌ 297/2020 ፣ አንቀጽ 6.5.

[15] እንዲህ ዓይነቱ አሠራር እንደ ኮሎምቢያ ባሉ ግዛቶች ይበረታታል (ይህንን ይመልከቱ https://www.minsalud.gov.co/sites/rid/Lists/BibliotecaDigital/RIDE/DE/PS/asif13-personas-con-discapacidad.covid-19.pdf

[16] ይህንን ይመልከቱ SENADIS, Panamá toma medidas para la inclusión de las personas con discapacidad frente al covid-19, 3.3.

[17] የታላቋ ብሪታንያ እና የሰሜን አየርላንድ የኮሮና ቫይረስ ወረርሽኝ ተደጋጋሚ ጥያቄዎች ይመልከቱ-ምን ማድረግ እና ማድረግ እንደማይችሉ ፣ ክፍል 15.

[18] ይህንን ይመልከቱ Secrétariat d'Etat auprès du Premier Ministre chargé des personnes handicapées, በ https://handicap.gouv.fr/autisme-et-troubles-du-neuro-developpement/infos-speciales-coronavirus/article/information-covid-19-et-confinement

[19] OECD ፣ ህመም ፣ የአካል ጉዳተኝነት እና ስራን ይመልከቱ:: አህዴድ ፣ ህመም ፣ የአካል ጉዳተኝነት እና ስራን ይመልከቱ ::መሰናክሎችን መስበር ፣ ገጽ 23 ፣ የአካል ጉዳተኞች ከሌሎች ጋር ሲነፃፀሩ ከፍተኛ የእንቅስቃሴ-አልባነት ደረጃዎችን እንደሚያሳዩ ያሳያልበቅደም ተከተል ከ 49% እስከ 20% ::

[20] ይህንን ይመልከቱ, UNDESA,የአካል ጉዳተኞች እና የልማት ሪፖርት ገጽ 157 ፣ ምስል II.81 ፣ የአካል ጉዳተኞች በግል ሥራ ከሚሠሩት መካከል 9% የበለጠ እንደሚወክሉ ያሳያል (መረጃ በ 19 አገሮች)

[21] ቡልጋሪ ፣ የጋዘቴ ግዛት፣ 24 ማርች 2020፣ አርት 12:: IMF ፣ ለ COVID-19 የፖሊሲ ምላሾች ፣ https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T

[22] ይህንን ይመልከቱ https://www.argentina.gob.ar/noticias/bono-extraordinario-para-las-personas-con-discapacidad-que-cobran-pensiones-no

[23] ይህንን ይመልከቱ https://informations.handicap.fr/a-prime-solidaire-aah-covid-12818.php

[24] IMF ፣ ለ COVID-19 የፖሊሲ ምላሾች https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#T

[25] ይህንን ይመልከቱ https://www.benefits.gov/benefit/945

[26] ለምሳሌ ለአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤት፣ የአካል ጉዳተኞች የማጠናቀቅ መጠን ከሌሎች ጋር ሲነፃፀር 56% ነው ከ 73% አንጻር።

[27] የትምህርት ቤት መዘጋት በዓለም ተማሪዎች ቁጥር ከ 91% በላይ ተጽዕኖ እያሳደረ መሆኑን UNESCO ገምቷል ይህንን ይዩ https://en.unesco.org/covid19/educationresponse

[28] በ 2019 የኮሮናቫይረስ በሽታ ወቅት ለአካል ጉዳተኛ ልጆች አገልግሎት መስጠትን በተመለከተ USA ፣ የትምህርት መምሪያ ጥያቄዎችን እና መልሶችን ይመልከቱ ፣ ማርች 2020 እ.ኤ.አ.

[29] ይህንን ይመልከቱ https://educacion.gob.ec/wp-content/uploads/downloads/2020/03/Anexo-2-RECOMENDACIONES-A-LOS-DOCENTES-PARA-BRINDAR-APOYO-PEDAGÓGICO-A-LOS-ESTUDIANTES-EN-AISLAMIENTO-EN-FUNCIÓN-DE-PREVENIR-POSIBLES-CONTAGIOS-POR-ENFERMEDADES-RESPIRATORIAS.pdf

[30] ይህንን ይመልከቱ ፣ ዩናይተድ ኪንግደም፣ https://www.gov.uk/guidance/supporting-your-childrens-education-during-coronavirus-covid-19. ይህንን ይዩ https://www.gov.uk/guidance/help-children-with-send-continue-their-education-during-coronavirus-covid-19

[31] የዓለም ጤና ድርጅት፣ COVID-19 እና በሴቶች ላይ የሚፈጸሙ ጥቃቶች የጤናው ዘርፍ/ስርዓት ምን ማድረግ ይችላል፣ በ https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331699/WHO-SRH-20.04-eng.pdf

[32] UNDESA, የአካል ጉዳት እና የልማት ሪፖርት, ገጽ. 7፣16፣113-115፣249-252 ፣ በ https://social.un.org/publications/UN-Flagship-Report-Disability-Final.pdfየአካል ጉዳተኞች መብቶች ላይ ልዩ ዘጋቢ ፣ ሀ/72/133 ፣ አንቀጽ 35 ::

[33] ኤማ ፒርሴ ፣ በ ‹COVID-19› ወረርሽኝ ወቅት በ ‹GBV› መርሃግብር የአካል ጉዳተኞች ከግምት ውስጥ ማስገባት https://gbvaor.net/sites/default/files/2020-03/Disability%20Considerations%20in%20GBV%20programming%20during%20COVID_Helpdesk.pdf

[34] Peru, Ministerio de Desarrollo e Inclusión Social, Resolución Viceministerial N° 001-2020-MIDIS/VMPES, 24 April 2020, at https://www.gob.pe/institucion/midis/normas-legales/484313-001-2020-midis-vmpes

[35] የአውስትራሊያ ብሔራዊ የወሲብ ጥቃት ፣ የቤት ውስጥ እና የቤተሰብ ጥቃት የምክር አገልግሎት https://www.1800respect.org.au/accessibility/ የዩናይትድ ኪንግደም ኮሮናቫይረስ (COVID-19)-ለቤት ውስጥ ጥቃት ሰለባዎች ድጋፍ https://www.gov.uk/government/publications/coronavirus-covid-19-and-domestic-abuse/coronavirus-covid-19-support-for-victims-of-domestic-abuse#disability-specialist-services

[36] ዓለም አቀፍ የወንጀል ማሻሻያ፣ ግሎባል እስር ቤት አዝማሚያዎች 2020, https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2020/04/Global-Prison-Trends-2020-Penal-Reform-International.pdf

[37] መመሪያ: ኮሮናቫይረስ (COVID-19) እና እስር ቤቶች ፣ በ https://www.gov.uk/guidance/coronavirus-covid-19-and-prisons

[38] https://www.prisonpolicy.org/virus/virusresponse.html

[39] ኮሎምቢያ፣ Decreto legislativo 546 ፣ 14 ኤፕሪል 2020 https://dapre.presidencia.gov.co/normativa/normativa/DECRETO%20546%20DEL%2014%20DE%20ABRIL%20DE%202020.pdf

[40] አርጀንቲና ፣ ብሔራዊ የጠቅላይ ፍርድ ቤት ፍትህ 10/2020 ፣ እና ማሚያ ደንብ ፣ የፌዴራል የወንጀል ይግባኝ ሰሚ ችሎት 9/2020 ፣ በ https://cnpt.gob.ar/wp-content/uploads/2020/04/Acordada-9.20-CFCP.pdf

[41] ብራዚል፣ ብሔራዊ የፍትህ ምክር ቤት፣ ምክር 62፣ 17 ማርች 2020: https://www.cnj.jus.br/wp-content/uploads/2020/03/62-Recomenda%C3%A7%C3%A3o.pdf